

ו ע"ב

[א] גמ' כהמון גליו כו' עד - וימליכו את שמך מלכנו. כ"ה גירסת הרי"ף וש"פ.

אור אליהו

[א] בגמ': "ורבי יוחנן מסיים בה הכי, אילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו כו' עד וימליכו את שמך מלכנו ברוך רוב

בשבעה במרחשון, משום עולי רגלים, וכשאינ בית המקדש קיים מתחילים להזכיר ולשאול ביו"ט האחרון של חג.

והנה לשיטת רש"י קשה ממה ששאלה הגמ' מיד בהמשך הסוגיא: "ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן", והיינו לגבי הזכרה, שכן אין שאלת גשמים ביו"ט. ומבואר משאלת הגמ' שגם לבני בבל מזכירים כבר ביו"ט האחרון של חג. ולכן כתב רש"י על זה: "אנן דאית לן תרי יומי - שני ימים טובים אחרונים, שמיני ספק שביעי, ותשיעי ספק שמיני, לרבי יהודה דאמר מיום טוב האחרון, באיזה מהן מזכיר". והיינו, שמפרש רש"י ששאלת הגמ' היא לא אליבא דהלכתא, אלא רק לשיטת ר' יהודה, שכן להלכה קי"ל, לשיטת רש"י, שבני בבל מתחילים להזכיר כו' במרחשון כנ"ל, ועל זה הקשה רבינו: "דליתא, דהלכה כר' יהודה בכל מקום".

והנה לפי הנ"ל יוצא ששיטת השו"ע אינה לא כרש"י ולא כתוס', לא כרש"י, שהרי כתב השו"ע (שם) שבכל מקום מתחילים להזכיר כבר ביו"ט האחרון של חג, ואילו לרש"י בבבל מתחילים להזכיר (ולשאול) רק בשבעה במרחשון. ולא כתוס', שהרי כתב השו"ע (ק"ז, א) שבארץ ישראל מתחילים לשאול בשבעה במרחשון, ואילו לשיטת תוס' בזמן הזה, שאין בית המקדש קיים, מתחילים לשאול בא"י ביו"ט האחרון של חג (כל ההסבר הנ"ל, של ביאור רבינו לשו"ע, הוא על פי ספר דמשק אליעזר).

ויש להעיר שלב"ח הנ"ל, שמגיה בדברי תוס' שצריך לומר "אין מזכירין" יוצא שגם לתוס' כל הסוגיא מדברת על הזכרה וצ"ע. ועיין ספר פני יוסף על תענית (סי' יב).

ויש להעיר שלב"ח הנ"ל, שמגיה בדברי תוס' שצריך לומר "אין מזכירין" יוצא שגם לתוס' כל הסוגיא מדברת על הזכרה וצ"ע. ועיין ספר פני יוסף על תענית (סי' יב).

יש להעיר שלב"ח הנ"ל, שמגיה בדברי תוס' שצריך לומר "אין מזכירין" יוצא שגם לתוס' כל הסוגיא מדברת על הזכרה וצ"ע. ועיין ספר פני יוסף על תענית (סי' יב).

עוד יש להוסיף את דברי הערוך השלחן (ק"ז, ב), שכתב את הטעם ששואלים את הגשמים בארץ ישראל רק בז' במרחשון (למנהגנו כשו"ע כנ"ל), אע"פ שבזמן הזה לא שייך הטעם של עולי רגלים: "ואף על גב דלפי זה, בזמן הזה, היה להם לשאול מיד אחר החג, מכל מקום לא נשתנה התקנה".

6. ולפנינו ברי"ף (ב, א) הגירסא היא: "עד הן הם יודו ויברכו את שמך מלכנו". והנה בדברי רבינו בזה מצאנו כמה שינויים, שבשו"ע (רכא, ב) כתב כגירסת הרי"ף שלפנינו: "עד הן הם יודו ויברכו את שמך מלכנו", ועל זה כתב רבינו בביאורו לשו"ע (שם): "עד הן כו' - כגירסת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ושאר פוסקים", וכאן כתב רבינו שגירסת הרי"ף היא "וימליכו את שמך מלכנו". ובהגהות רבינו על מסכת ברכות (נט ע"ב), על דברי רבי יוחנן שאומר: "עד וכל ברוך לך תשתחוה", כותב רבינו שלגירסת הרי"ף והרא"ש צריך להוסיף אחרי תיבת "תשתחוה" את התיבות "וירוממו את שמך מלכנו". ובאמרי נועם כתב רבינו שגירסת הרא"ש היא: "שמך מלכנו" (והרא"ש בתענית (א, ג) גרס "ויקדשו את שמך אלהינו").

מכל מקום, אפשר לומר, שהעיקר שלגירסת הרי"ף והרא"ש אומרים "את שמך מלכנו" (שהוא משותף לכל הגירסאות הנ"ל, שכתב רבינו בשיטתם). ועל כל פנים, עיקר כוונת רבינו בזה לומר, שלרי"ף ורא"ש צריך לומר בברכת הגשמים עד "שמך מלכנו" ולא רק עד "אל יעזבונו" וכו' וכמו שכתבנו למעלה.

7. כן הוא ברמב"ם (ברכות י, ה), רא"ש (עיין הערה 6), אבודרהם (ברכת הראיה השבח וההודאה) וטור (רכא).

ז ע"ב

[*] רש"י ד"ה רוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון שקר - רשום עליו קו.

ט ע"ב

[א] גמ' וכתוב מכין הרים בכחו וגו' - תא"מ.

אור אליהו

[א] בגמ': "ללמדך שגדול יום הגשמים כיום שנבראו בו שמים וארץ, שנאמר עשה גדלות עד אין חקר, וכתוב הנתן מטר על פני ארץ, וכתוב להלן הלוא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם ה' אין חקר לתבונתו, וכתוב מכין הרים בכחו וגו'". הנה בש"ס של רבינו היו תיבות אלו של: "וכתוב מכין הרים בכחו וגו'" מחוקות¹¹. והטעם פשוט, משום שאין שום שייכות לפסוק זה לדרשה ש"גדול יום הגשמים כיום שנבראו בו שמים וארץ".

שלפנינו: "עד אל יעזבונו רחמיה ה' אלהינו ולא עזבונו, ברוך רוב ההודאות", שלפי גירסא זו מספיק לומר בברכת הגשמים רק עד: "אל יעזבונו רחמיה ה' אלהינו ולא עזבונו".

[א] ברש"י ד"ה רוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון שקר. הנה בש"ס של רבינו היה רשום עליו קו על תיבת "שקר" שברש"י, והיינו, שצריך לומר במקומה "סתר"⁹, שכן הוא לשון הפסוק (משלי כה, כג): "רוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון סתר"¹⁰.

וכתבו "לשון שקר", וכנראה טעותם נוצרה על ידי הטעות שהיתה ברש"י וצ"ע.

11. וכן הגיה רש"י: "ללמדך - אקרא דלקמן קאי, ואומר מכין הרים - לא גרסינן הכא". [ונראה שמה שהוסיף רש"י וכתב "הכא" כוונתו היא, שדוקא הכא לא גרסינן להו, אבל לעיל (ב ע"א) שפיר גרסינן להו. וז"ל הגמ' (שם): "וליתני מאימתי מזכירין על הגשמים, מאי גבורות גשמים, אמר רבי יוחנן, מפני שיורדין בגבורה, שנאמר עשה גדלות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר, וכתוב הנתן מטר על פני ארץ ושלח מים על פני חוצות. מאי משמע, אמר רבה בר שילא אתיא חקר חקר מברייתו של עולם. כתיב הכא עשה גדלות עד אין חקר, וכתוב התם הלוא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם ה' בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו, וכתוב מכין הרים בכחו נאזר בגבורה".

והיינו, משום ששם הדרשה מהפסוקים היא ללמוד שהגשמים יורדים בגבורה, ולכן, אחר שדרשה הגמ' גזירה שוה בין ירידת גשמים לברייתו של עולם, הביאה את הפס': "מכין הרים בכחו נאזר

8. הגהה זו לא נדפסה בש"ס ווילנא, והועתקה מהגמ' המקורית של רבינו הגר"א, ע"י הרב דוד קמנצקי (עיין הקדמה).

9. וכן הגיה בגליון הגר"פ.

10. וכמובן שלפי זה צריך להגיה כן גם בהמשך לשון רש"י "סתר" במקום "שקר": "רוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון סתר - תחולל, תבטל, כמו לא יחל דברו (במדבר ל), כדאמרינן ביבמות (עב ע"א) דרוח צפון ברור הוא, ומביא אורה לעולם, מה שגשמים נעצרינן ופנים נזעמינן, שמראה הקדוש ברוך הוא, שאינו מביא מטר לעולם, מפני לשון סתר רכילות, ופשט המקרא: כשם שרוח צפון תחולל גשם כך פנים נזעמים מפני לשון סתר".

וכן לכאורה צריך להגיה גם בדברי התוס' (ד"ה פנים) "סתר" במקום "שקר": "פנים נזעמים לשון סתר - פירוש בשביל לשון סתר, שאומר לשון הרע, הרוח צפון תבטל הגשם והיינו פנים נזעמים", ועיין כתב עת מוריה (רצז-רחצ עמ' צז). והנה בגמ' עצמה הגירסא היא "סתר", ואעפ"כ בכמה אחרונים מצאתי שהעתיקו את לשון הגמ'